

„POGLED U KRETANJA” – DJELA IZ ZBIRKE UMJETNIČKE GALERIJE DUBROVNIK

PETRA GOLUŠIĆ, JELENA TAMINDŽIJA DONNART, ROZANA VOJVODA¹ □ Umjetnička galerija Dubrovnik, Dubrovnik

Umjetnička galerija Dubrovnik, osnovana 1945. i od 1948. smještena u Vili Banac, posjeduje zbirku od preko 2800 slika, skulptura, crteža, instalacija, grafika, fotografija, videoradova, dokumentacije performansa i *happenings*, koja vrlo pregledno dokumentira likovni život Dubrovnik te obuhvaća niz djela kojima može predstaviti heterogenost i bogatstvo hrvatskoga likovnog stvaralaštva.

Izložbene prostore Vile Banac čine uzdužni prostor prvog kata, reprezentativna glavna dvorana drugog kata, koja se na terasu otvara velikom ostakljenom neogotičkom triforom (s jasnim referencama na pročelje Sponze), dvije bočne prostorije drugog kata i cjelokupni prostor trećeg kata s longitudinalnim hodnikom i tri prostorije.

Postavi umjetnina iz zbirke Umjetničke galerije Dubrovnik uglavnom su kroz povijest djelovanja Umjetničke galerije Dubrovnik bili vremenski ili prostorno ograničeni. Postav umjetnina iz zbirke protezao se kroz cijeli muzejski prostor, ali s određenim vremenskim ograničenjem s obzirom na povremene izložbe (1948. – 2012.) ili je zauzimao samo manji dio muzejskog prostora, a drugi je bio predviđen za gusti raspored povremenih izložaba (2013. – 2018.). Od 2019. postavi umjetnina iz zbirke priređuju se jedanput ili dvaput u godini na tri kata Umjetničke galerije Dubrovnik.

Izložba djela iz zbirke Umjetničke galerije Dubrovnik pod nazivom *Pogled u kretanja – izbor iz zbirke UGD* obuhvaća razdoblje od početka moderne umjetnosti u Hrvatskoj, u kojemu se kao začetnici novog smjera u umjetnosti posebice ističu Vlaho Bukovac i Mato Celestin Medović, do suvremenih tendencija u umjetnosti na dubrovačkoj i hrvatskoj sceni. Ovaj put izbor iz zbirke Umjetničke galerije Dubrovnik krenuo je retrospektivnom putanjom, od predstavljanja suvremenih smjerova umjetnosti na prvom katu Vile Banac preko pregleda različitih aktera razvoja suvremenih tendencija, od avangardnih pokreta, primjerice Exata 51, Gorgone i Novih tendencija, različitih individualnih izraza na tragu apstraktne i figurativne umjetnosti, do samih početaka i razvoja moderne umjetnosti, s istaknutim lokalnim predstavnicima poput dubrovačkih pejzažista i kolorista do hrvatskih klasika moderne koji su iz svojih studentskih središta poput Münchena i Praga u hrvatsku sredinu donijeli brojne umjetničke stilove.

Na prvom katu zastupljena su djela suvremenog izraza koji problematizira različita područja, analizira, preispituje, razaznaje, razmatra, uspostavlja, samospoznaje, spoznaje i dr. Dominiraju umjetnine stvaralaštva suvremene dubrovačke scene, a inozemna je umjetnost naznačena sa samo nekoliko radova.

Suvremene dubrovačke umjetnike u generacijskom rasponu od onih rođenih 1960-ih do onih rođenih 1980-ih godina, osim sklonosti izražavanju u mediju videa, fotografije, instalacija i performansa, povezuje i kritičko sagledavanje stvarnosti, analitičko preispitivanje samog medija kojim se bave te često referiranje na dubrovački prostor.

Monumentalna slika – objekt Dubravke Lošić, posvećena je crno-bijelom rozariju stvorenome od trošnog materijala unutar snažnog okvira. Autorica svjedoči reprezentacijsku dvojnost: susret mekoga i tvrdoga. Simbolika ruže rastvara se od profanih značenja sve do sakralnih, i obratno. Katarina Alamat Kusijanović zastupljena je plitkim reljefom koji donosi fragment latinskoga elegijskog distiha iz Sponze: *Fallere nostra vetant et falli pondera meqve Pondero cvm merces, ponderat ipse Devs (Utezi ne daju naši da se vara nit' prevaren bude, Robu dok mjerim ja, mene tad' mjeri sam Bog)*. Ona u ciklusu posvećenom distihu tvori oznaku njegova razaranja, poništenja; portretirajući civilizaciju. I paralelno šifrira istinu na koju svatko ima pravo.

sl.1. Dio postava Umjetničke galerije Dubrovnik na stepeništu koje ide do prvog kata

¹ Autorice koncepcije i likovnog postava su Rozana Vojvoda, muzejska savjetnica; Petra Golušić, viša kustosica i Jelena Tamindžija, kustosica.

Anabel Zanze na crnom kvadratnom prostoru slike upisuje zasebno: *dialogue, illusion*. Događa se afirmiranje motiva u razmatranju te se on istodobno simbolički usmrćuje u beskrajinim ponorima tame. Katarina Ivanišin Kardum bilježi konstrukciju bivše tvornice u akvarelu. Fokusira se na detalj spoja arhitektonskog diptiha. Percepcija urbanog krajobraza svedena je na mikrokozmos koji se čita kao univerzalni kôd. Ivan Skvrce slika motive fotografija koje prikazuju njegove slike s izložbe. Univerzalno promišlja medij slikarstva i induktivnom metodom razmatra opću problematiku njegove vrijednosti i značenja danas. Ivona Šimunović uspostavlja dinamičnu apstraktnu plavu scenu s crnim oblicima. Kreira metafizičko kretanje posvećeno kući za ptice. Viktor Daldon slika stiliziranu ljudsku figuru. Naglašena vertikalnost ontološki je simbolična. Humano markira duhovni uspon. Čovjek se apsolutizira. Ivana Dražić-Selmani prikazuje ženu u kupaćem kostimu koja sjedi u stjenovitom krajobrazu. Ona pozira objektivu (djelo je nastalo prema fotografiji autoričine bake) i posredovanjem fotografske slike *pozira* umjetnici. Pripadnost je dokinuta, bezimennost i bezvremenost su uslikane. Krajobraz je naznačen kao opći. Tina Gverović prikazuje rastvorenu bilježnicu s crtežom nalik na sive oblake ili moguće uzvisine čistog krajolika na žutoj podlozi. Ista je boja pozadine u radu u kojemu opisuje grupu ljudi i brod. Djelima se razmatra imaginarni i potencijalno mogući prostor. Negdje između je teritorij i on se prelazi, napominje Ivona Vlašić. Fotografijama i akrilima ključna je ista scena: more, horizont i nebo. Dualizam i jedno usmrćuju se da bi se oslobodilo i vratilo u ono što nikada nije započelo niti će završiti.

Pasko Burdelez zastupljen je s videodokumentacijom performansa u kojemu u klečećoj pozi gura glavu duboko u hrpu zemlje i u tom položaju ostaje sve dok ne izgubi zadnji dah. Djelo svjedoči elementarnu povezanost čovjeka i zemlje, njezinu bit i bitnost. Performans Božidara Jurjevića izložen je posredovanjem fotodokumentacije. Vidi se autorovo zatvaranje u metalni sanduk koji služi za pohranu ili transport umjetnina. Djelo je izvedeno na samom početku Domovinskog rata. Umjetnina se simbolički zamjenjuje čovjekom koji se štiti i zatvara da bi preživio. Slaven Tolj predstavljen je fotodokumentacijom ambijenta koji je realizirao u Umjetničkoj galeriji Dubrovnik. U središnjoj prostoriji iznad kamina nalazi se fotografija odraza svjetla četiriju lusteru u staklenoj stijeni. Autor ih je skinuo i položio na pod lišavajući ih funkcije. Rad se nadovezuje na niz Toljevih djela u kojima tematizira svjetlo. Ivana Pegan Baće zastupljena je fotografijom ulaznog dijela Opće bolnice Dubrovnik. U kontrastu se vide tamne siluete ljudi koji se kreću ili stoje na mjestu. Tvori se *prostor* u kojemu je ukinuta bol. Marko Ercegović fotografira kupače u stjenovitom krajoliku te igrače nogometa na igralištu bez lopte. Zbilja je šifrirana bez buke, u svojstvenoj joj tišini. Snažna portretistika prepoznaje se u radu Ane Opalić i Mare Bratoš. Opalić bilježi bliske osobe u određenim vremenima. Može se pratiti nit unutar koje oni bivstvuju. Prezentera

sl.2.-3. Postav prvog kata

se istina. Bratoš jednostavno i oštroumno snima portrete birajući pomno interijer ili eksterijer koji ih ujedno deskriptira. Na izložbi se mogu vidjeti posljednje fotografije Pava Urbana. Radovi su filozofski istančani, empirijski i etički duboki, estetski kristalizirani.

Jasenko Rasol fotografira Političku školu *Josip Broz Tito* u Kumrovcu. Zapisuje napušteno i uništeno. Škola je predstavljena je kadrom barskih stolica zaklonjenih velikim listovima flore. Nema osude. Označava se surova zbilja i istodobno se na više razina markira *metafizički čisti teritorij*. Posebno poglavlje izložbe pripada djelima Mladena Tudora. Čovjek je u središtu istraživanja i uvijek postoji moralni odnos prema fotografiranome. Istaknuta je duboka humanost prema promatranome i proživljenome te intelektualno promišljanje zatečenoga i zabilježenoga.

Izložba donosi i fotodokumentaciju rada Jana Fabrea. Riječ je o sceni dvorca Tivoli zamotanoga u plavi crtež na umjetnoj svili. Nastao je mrežastim iscrtavanjem penkalom marke *Bic*, pripada serij *BicArt*. Jean-Henri Fabre u spisima spominje plavo doba kao razdoblje tišine između noći i dana, prije zore, kada se počinju buditi dnevne životinje. Fabre uprizaruje plavo, postiže vizualnu tišinu koja u sebi skriva dinamiku. Na izložbi se može pratiti rad Roberta Farbera. Izloženi su kadrovi u kojima sagledava Ameriku kao prirodni, kulturološki i antropološki ambijent. Steve McCurry portretira muškarca u Jodhpuru dok sjedi uz plavu fasadu. U pozadini su stepenice po kojima hoda dijete. Ono je snimljeno u trenutku odvojenosti od podloge. *Let prema gore* u harmoničnoj je suprotnosti prema mirnome zamišljenome muškarcu u tradicionalnoj odjeći.

sl.4.-7. Postav drugog kata

Na drugom katu Umjetničke galerije Dubrovnik zastupljene su tendencije i pokreti druge polovice 20. stoljeća. Avangardni pokreti iz 1950-ih i 1960-ih godina bili su primarno okrenuti istraživanju i duhovnom okupljanju umjetnika, pa tako radovi grupe Exat 51 (kratica od: Eksperimentalni atelje) svjedoče o zalaganju grupe za total dizajn te za glasno izricanje stajališta usmjerenih protiv vizualnih preferencija socrealističkog režima. Utjelovljenje svojevrstog „zeitgeista“ ili duha vremena poslijeratne Europe pojavljuje se i u radovima umjetnika grupe Gorgona, koji same ideje i umjetničke činove uzdižu na pijedestal, ne obazirući se na ujednačenost smjera umjetničkih radova svih pripadnika grupe. Gorgonu karakterizira kritika objekta kao završnog produkta, osjećaj za apsurd, crni humor i nihilizam, primat konceptualnoga nad tehničkom izvedbom. Detektiranje novih umjetničkih smjerova biva predloženo putem Novih tendencija, manifestacije koja se održavala od 1961. do 1973. u Zagrebu kao nastavak avangardnih pokreta u kojima se ponovo ne ističu različiti stilovi i izrazi pripadnika već njihova slična duhovna i revolucionarna opredijeljenost za okretanje istraživanju, programskoj i kompjutorskoj

umjetnosti, proučavanju kinetičkih kretanja, valorizaciji i interpretaciji konceptualne umjetnosti. Nadovezivanje na programske akcije i zalaganje za umjetničke slobode avangardnih pokreta rezultira uspostavljanjem niti kontinuiteta u razvoju apstraktne umjetnosti, koju je posebno inicirala grupa Exat 51. Ona se očituje kroz duh enformela kakav je zastupljen u radovima Otona Glihe, Frana Šimunovića, ali i Alberta Kinerta, koji u pokušaju oslobađanja od figuracije pozornost pridaje oživljavanju same strukture plohe. Postupno dokidanje figuracije, uz tek shematske naznake prikazanih likova, vidljivo je u djelima Ive Šebalja, ali i Zlatka Price, čiji su grafemi na kolorističkim pozadinama postali prepoznatljiv rukopis. Novi utjecaji u apstrakciji jasno su vidljivi u radu Ede Murtića, u kojega je primjetan utjecaj preookeanskih pokreta nakon susreta s američkim gestualnim slikarstvom tijekom njegova boravka u toj zemlji, ali na tragu apstraktnog ekspresionizma zatječemo i slikara Vatroslava Kuliša. Slikarska su djela dopunjena kiparskim ostvarenjima Vojina Bakića i Dušana Džamonje, koji nastavljaju niz istraživanja, ovaj put materijala skulpture, bilo da je riječ o refleksijama što ih Bakićeve *Svjetlonosne oblike* oživ-

ljavaju u prostoru nudeći uvijek novu viziju skulpture, bilo o Džamonjinim tada neklasičnim postupcima kovanja i zavarivanja skulpture upotrebom željeza i žice.

Iz apstrakcije predstavljene u centralnoj prostoriji posjetitelj naglo doživljava skok u izrazitu figurativnu umjetnost koja je zastupljena presjekom domaćih autora poput Lukše Peka, Marojice Mitrovića, Josipa Škerlja, Milovana Stanića. Na izrazitu surovost u prikazu raspada ljudskog tijela Peka ili Stanića nadovezuje se poslijeratna vizija Hegedušićevih prekrivenih tijela kojima se, pak, suprotstavlja puna tjelesnost i živost Kulmerove *Kupačice*. Hiperealistični smjer u figurativnoj umjetnosti predstavljen je dvama djelima, *Palubom* Jadranke Fatur i radom *Na Uglu II* Vlade Jakelića.

Na trećemu, posljednjem katu Vile Banac zastupljeni su dubrovački koloristi, pleneristi prve polovice 20. stoljeća, klasici hrvatskoga modernog slikarstva, a pogled unatrag zaključuje se predstavljanjem djela utemeljitelja hrvatskoga modernog slikarstva – Vlahu Bukovca i Mate Celestina Medovića.

Predstavljanje različitih kretanja unutar dubrovačkoga pejzažnog slikarstva započinje istraživanjem svjetlosnih fenomena u djelima Josipa Colonne iz ciklusa *Jedan dan svjetlosti*, a nastavlja se radovima Marka Murata, Nika Milijana i Marka Rašice, slikara koji su usvojili pleneristička načela i inkorporirali ih u svoj južnjački imaginarij.

Specifični ekspresionizam prepoznat u povijesti umjetnosti kao *dubrovački kolorizam* stil je obilježen mediteranskom motivikom, jarkom paletom intenzivnih boja, ekspresionističkim duktusom i vibrantnošću slikarske površine. Među ostalim djelima, na izložbi je zastupljen pokrenutim i silovitim mediteranskim pejzažima Joba i Ettorea s dominantnim površinama crvene, narančaste i žute, Dulčićevim remek-djelom *Dubrovačko ljeto* s ko-

lopletom boja koje sažima uzavrelost i hektičnost ljeta, animalnim motivima Đure Pulitike, portretima Gabre Rajčevića, dubrovačkim vedutama i interijerima Josipa Trostmanna s koloritom bonnardovske provenijencije i specifičnom svjetlošću koja istodobno stvara i rastače oblike, te s Maslinim djelom *Boce i slike*, na kojemu se odnosima bljeskova boje na slikama i bocama unutar prevladavajućega sivog tonaliteta materične pozadine postiže bogato kolorističko suzvučje i nečujna a intenzivna komunikacija neživih stvari.

Od djela koja pripadaju dubrovačkom slikarstvu druge polovice 20. stoljeća, ali ne i kolorističkom nazivniku, zastupljene su rane dubrovačke vedute Branka Kovačevića, jedno od djela u kojima se slikar počinje baviti načelima konstrukcije i linearnošću kojima podređuje motiv, te djela Bosiljke Kovačević Mijatović i Kasje Mijatović Uhlík, slikarica reducirane, stišane palete i pročišćenog izraza.

Klasici hrvatskoga modernog slikarstva predstavljeni su djelima koja odaju različita kretanja unutar pluralizma izričaja prve polovice 20. stoljeća: nagnuće intimizmu svjedoče mrtve prirode i prigušeni interijeri Emanuela Vidovića; djelo *Mali bubnjar* Marina Tartaglie veže se uz magični realizam; kubističko-ekspresionističke komponente vidljive su u djelima Milivoja Uzelca i Vilka Gecana, a melankolični i simbolički doživljaj svijeta odražavaju djela Oskara Hermana.

Izložena su djela Vladimira Becića i Ljube Babića, kolorističkim izrazom i isticanjem etnografske posebnosti hrvatskih krajeva bliska smjernicama Grupe trojice, te remek-djelo Miroslava Kraljevića *Mrtva priroda s dinjom*, nastalo u slikarovu pariškom razdoblju u posljednjoj, intenzivnoj godini njegova stvaralaštva.

Stvaralaštvo utemeljiteljâ hrvatskoga modernog slikarstva Vlahu Bukovca i Mate Celestina Medovića pred-

sl.8.-12. Postav trećeg kata

stavljeno je njihovim izvanrednim portretima nastalima u različitim slikarskim fazama, koji osim psihološke dubine posjeduju bravuroznost tehničke izvedbe, osjećaj za teksturu, gestu i detalj. Izloženi Bukovčevi pejzaži iz pariškoga i cavtatskog razdoblja intimistički su radovi malog formata koji sažimaju lekcije što ih je Bukovac usvojio tijekom svoga pariškog školovanja – odlazak iz atelijera na otvoreno i intenzivno proučavanje svjetlosnih fenomena, a karakteriziraju ih sažetost, brzina izvedbe, smjelo kadriranje i apostrofiranje fluidnosti i luminističke kvalitete zahvaćenog motiva. Mato Celestin Medović svojim je pejleškim pejzažima više od svih ostalih hrvatskih slikara emancipirao pejzaž kao žanr, a u stilskom je smislu u radovima punim južnjačkog svjetla i boje ostvario djela u koja je autorskim pečatom inkorporirao impresionističku poetiku. Izloženi pejleški pejzaži Mate Celestina Medovića svojim malenim formatom također naglašavaju intimni dojam, a plod su kontinuiranog slikarova promatranja i bilježenja te fasciniranosti rodnim krajem koju pretače u djela bez predradnji, u kojima boja ima primat.

Primljeno: 4. listopada 2021.

INSIGHT INTO MOVEMENTS – WORKS FROM THE COLLECTION OF DUBROVNIK MUSEUM OF MODERN ART

The article presents the selection of works from the collection of modern and contemporary art of Dubrovnik Museum of Modern Art, which from March to May 2021 was mounted on three floors of the exhibition space of Dubrovnik Museum of Modern Art, the former Villa Banac. This time the selection from the collection went in a retrospective trajectory, moving from a presentation of contemporary trends in art on the first floor, through a survey of various avant-garde movements from the second half of the 20th century, such as Exat 51, Gorgona, New Tendencies and various individual idioms in the footsteps of abstract and figurative art on the second floor. On the third and last floor of the Villa Banac the Dubrovnik Colourists were represented, plein air artists of the first half of the twentieth century, classics of Croatian modern painting who brought numerous artistic styles into the Croatian setting from their student haunts like Munich and Prague, the look back concluding with the presentation of works by some of the founders of Croatian modern painting, Vlaho Bukovac and Mato Celestin Medović.